

Mon tro hvordan det vil gå med Kina?

Månedsbrev 09/2016

Vil et nytt, Kina-orientert internasjonalt system vil vokse frem? Eller må den harde og autoritære stilen vike plass for en mer inkluderende politikk om Kina skal lykkes?

Arne Jon Isachsen

Centre for Monetary
Economics (CME)

“Whether you like it or not, history is on our side. We will bury you.” Sa Nikita Sergejevitsj Khrusjtsjov i sin tid, og mente med det at det kommunistiske system var det kapitalistiske overlegent hva gjaldt økonomisk utvikling og vekst. Men som han altså ikke klarte å levere på – det var Sovjetunionen som gikk i oppløsning i desember 1991, ikke De forente stater. Den økonomiske veksten uteble etter at de lavhengende fruktene var plukket. USA derimot hadde “what it takes” for vedvarende vekst basert på kreativitet og innovasjon. Til en pris vil mange si, nemlig et samfunn preget av stadig større forskjeller. Et tema som omsider er kommet på den politiske dagsorden.

“De må bestemme Dem”

Khrusjtsjovs forhold til Vesten var vinglete. “De må bestemme Dem”, sa de Gaulle til Khrusjtsjov da toppmøtet i Paris brøt sammen i mai 1960, etter at U2-flyet med base i Bodø hadde blitt skutt ned over Russland. Den sovjetiske statsministeren hadde benyttet anledningen til å bruse kraftig med fjørene overfor Dwight D. Eisenhower, USAs president, hvis gjest Khrusjtsjov hadde vært i tolv dager året før.

Et besøk som for øvrig ble en stor suksess for Khrusjtsjov. Etter en usedvanlig kjølig mottakelse av det amerikanske folket, maktet den sovjetiske leder og brumlebase å sjarmere seg inn i de tusen amerikanske hjem ved hver kveld å være på nyhetene på fjernsyn, og der vinke, smile, fortelle vitser og stramme opp dumme amerikanske politikere. Denne

Khrusjtsjov var jo litt som dem selv, tenkte nok mang en amerikaner. Så da besøket gikk mot sin slutt var det nesten bare smil og lutter velvilje blant folkene som stod langs reiseringen for å få et glimt av denne bestefaraktige og snodige karen som egentlig var ganske likendes. De flate fjesene med de fiendtlige blikkene som hadde møtt ham i starten, var borte. Fjernsynet hadde vist sin makt. Etter tolv dager var det amerikanske folk kommet på bølgelengde med Khrusjtsjov. Men de gode tidene og den gode stemningen varte altså ikke ved. Khrusjtsjov maktet ikke å bestemme seg for hva slags forhold han ville ha til Vesten.

Tar Kina over det hele ...?

Men nå er det Kina og ikke Sovjet jeg er opptatt av. For noen år siden kom boken *When China Rules the World: The End of the Western World and the Birth of a New Global Order*, av Martin Jacques, journalist for The Guardian of London og gjesteforsker ved London School of Economics. En fascinerende og artig bok. Om hvordan Kina med sin lange historie og solide kultur etter hvert vil gjenvinne sin rettmessige plass her på jorden – som verdens navle, eller Midtens Rike – etter å ha vært ute i kulden i et par hundre år. Hva er storyen?

Kinas økonomiske fremgang vil fortsette. Etter hvert vil Midtens Rike endre det eksisterende globale systemet som USA har laget og ser seg tjent med. Et nytt, Kinaorientert internasjonalt system vil vokse frem ved siden av det etablerte vestlige. Noe vi

skimter konturene av ved Kinas langsiktige satsning på Den nye Silkeveien, både til lands og til vanns, som skal binde land i nær-områdene nærmere til Kina. Og som også skal gjøre avstanden til Europa mindre.

Hardt og målrettet arbeid, samt utholdenhet pluss en solid dose disiplin er det som skal til. Kinas gamle sivilisasjon vil gjenvinne sin dominerende plass. Amerikanernes banale forestilling om at Kina skal bli "a responsible stakeholder" i systemet som USA har etablert, kan du bare glemme.

"We will bury you", tenker vel Xi Jinping, generalsekretær i Det kinesiske kommunistpartiet, og landets ubestridte leder, som etter reglene skal gjenvelges for fem nye år i 2017 for så å gå av i 2022, men som mange nå begynner å lure på om vil gi seg i 2022. I oppløpet til den store Partikongressen neste høst er det vanlig at lederen som da skal gå løs på sin neste og siste femårs periode, gjør klart hvem som skal ta over når periode nummer to er over. Men signalene om nye toppledere er ikke kommet enda. Det forundrer mange og skremmer noen. Vil Kina regredere over i et diktatur der ledere ikke gir seg etter endt åremål? Og hva vil det i så fall bety for Kinas fremtidsutsikter?

... eller går Kina opp i liminga?

I boken *China's Future* som kom i vår, ender David Shambaugh, professor "of international affairs" ved George Washington University, opp med den motsatte konklusjonen. Han ser en indre uro i lederskapet i Kina. Ikke få av

dem på toppen har store formuer i utlandet og passet liggende klart i skuffen for lynrask utreise. Barna deres er der allerede – etter endt utdanning i utlandet unnlater to av tre kinesere å vende hjem på varig basis.

Et land der mange i eliten har en fot ut av døra, har et alvorlig problem.

Med Xis langvarige og hardhendte kamp mot korrupsjon er det mange som er engstelige. Det kan til tider hemme evnen til å fatte beslutninger og å gjennomføre ting. Hvor går nå grensen for hva som er politisk og økonomisk akseptabelt? Et land der mange i eliten har en fot ut av døra, har et alvorlig problem.

Høsten 2013 ble en god plan for restrukturering av økonomien vedtatt. Sentralt her står omstrukturering av statseide foretak som de siste fem-seks årene gir stadig dårligere avkastning på den investerte kapitalen. Likevel holdes mange av dem kunstig i live ved billige lån fra statseide banker. "Zombie firms" kalles de. Ettersom store statlige foretak har en partipolitisk ledelse ved siden av den forretningsmessige – det vil ofte være de samme folkene – er politikk og økonomi her sammenvevd på en måte som gjør det vanskelig å skjære gjennom. Mange ønsker seg nok Zhu Rongji tilbake – statsministeren som tidlig på 2000-tallet hadde kraft nok i klypene til å legge ned tusenvis av ulønnsomme statsforetak. Med Kinas inntreden i WTO i desember 2001 åpnet det seg store markedsmuligheter ute.

Omstillinger som nedleggelse av statseide foretak krevde, ble lettere å få til.

Kina blir stadig mer autoritært styrt, og ytringsfriheten får stadig trangere kår.

Med i dette bildet hører også Xi Jinpings stadig sterkere inngrep i den økonomiske politikken. Han leder selv de sentrale politiske gruppene som skal se til den nødvendige omlegningen til en mer privat drevet økonomi, der markedet får større betydning. Ønsket om at staten skal ha den ledende posisjonen i sentrale bransjer og foretak, går ikke så lett i hop med det uttalte målet om mer makt til markedet. For landets statsminister, Li Keqiang, som er utdannet økonom, blir handlingsrommet stadig mindre.

Kina blir stadig mer autoritært styrt, og ytringsfriheten får trangere kår. Professor Shambaugh ser for seg at Kina vil gå opp i liminga ("the coming crackup"). Selv trofaste partimedlemmer vet med seg selv at regimets propaganda har mistet sin makt; at keiseren er uten klær. Med mindre den harde og autoritære stilen viker plass for en mer inkluderende politikk, vil Kina ikke lykkes.

For Amerika ligger det eksepsjonelle i det ansvaret landet har for å spre sine verdier verden rundt.

... eller er en form for fredelig sameksistens mer sannsynlig?

I boken *On China* som USAs tidligere utenriksminister Henry Kissinger gav ut for fem år siden, sammenstilles Kinas følelse av å være eksepsjonell med Amerikas. For Kina er det kulturen, som går fire tusen år tilbake i tid, som gir den gode følelsen av å være hevet over andre. Hvilket i hundrevis av år gav seg utslag i andres lands anerkjennelse av Midtens Rike blant annet ved å gi gaver – tributt – til keiseren for på den måten å gi uttrykk for en underordnet posisjon, kulturelt og politisk.

For Amerika derimot ligger det eksepsjonelle i ansvaret landet har for å spre sine verdier verden rundt. Moralske vurderinger av andre hører med i den amerikanske tradisjonen. Slik er det ikke i den kinesiske. Pragmatismen er mer fremtredende her.

Ikke helt enkelt å se hvordan to så store land med sine ulike opplevelser av seg selv skal kunne leve i fred og fordragelighet med hverandre. Et samarbeid er nødvendig for bevaring av global stabilitet og fred, hevder Kissinger, og legger til: "Relations between China and the United States need not — and should not — become a zero-sum game."

Hva er lettest?

Mon tro om det å være veldig pro eller veldig skeptisk til noe gjør det lettere å skrive bok om temaet? Historier og resonnementer som

understøtter ens eget grunnsyn, gis større plass. Underveis i arbeidet blir man mer overbevist om eget grunnsyn. Det gir mer driv og spenst over skrivingen. For leseren blir det lettere å følge den røde tråden. Boken selger bedre.

Mens Martin Jacques har solgt over en kvart million eksemplarer av sin bok, gjetter jeg på at Kissinger skal være glad om han har solgt det halve. Hvordan det går med Shambaugh's

bok som kom ut for et par måneder siden, gjenstår å se. Ikke all verden i salgstall, vil jeg gjette på. Det er så mange som har spådd Kinas undergang de siste par tiår – uten at spådommene har slått til.

09. september 2016

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>